

EXPOZIȚIA COMEMORATIVĂ „GENERALUL MOISE GROZA” — EROUL DE LA PLEVNA — 1877

Prilejuită de amplele manifestații dedicate aniversării a 100 de ani de la cucerirea Independenței de stat a României — expoziția organizată de muzeul din Caransebeș are menirea de a reliefa nu numai faptele de arme ale unui erou bănățean în războiul de independență dar și contribuția românilor din acest colț de țară la sprijinirea războiului de neahtinare.

Moise Groza, născut la Obreja în 2 februarie 1844, prin întreaga sa activitate și în deosebi prin faptele de arme săvârșite în războiul din 1877—1878, este unul din numele atît de scumpe poporului nostru, una dintre personalitățile de seamă pe care le-a dat Banatul.

Expoziția cuprinde un bogat material documentar-ilustrativ, în mare parte inedit, fotografii de familie, documente, pagini din publicațiile vremii care au vorbit despre generalul Moise Groza.

Primul panou al expoziției evocă importanța cuceririi independenței prin cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu, Secretar General al C.C. al P.C.R. care sublinia: „Participarea a numeroși voluntari transilvăneni înrolați sub drapelul românesc la războiul pentru cucerirea independenței a constituit o pagină impresionantă de solidaritate națională în realizarea uneia din cele mai de seamă năzuințe ale întregului popor”¹.

În continuare sînt expuse fotografii ale lui Moise Groza, cu înserarea principalelor date biografice ale eroului. Între acestea figurează cele reprezentîndu-l în perioada de început a carierei militare: sublocotenent, apoi locotenent, cu soția sa Elena născută Mureșanu în anul 1873 cînd a trecut în România și s-a înrolat în rîndurile armatei române.

Pregătirile armatei române, nerăbdarea soldaților de a trece Dunărea este ilustrată și prin corespondența lui Moise Groza. Este expusă scrisoarea din 13 iunie 1877 în care se arăta: „Fiecare zi care trece în neacțiune mărește nerăbdarea. Voinicii românași, plini de abnegațiune oftează pe malul Dunării, dorindu-și momentul în care să se realizeze speranțele națiunii... Asemenea ca român privind tabăra nu-ți pare a fi realitate, ci mai mult ca, răsfoind istoria străbunilor ai dat peste paginile care descriu spiritul oștirilor de la Călugăreni, Neamțu, etc.”².

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la ședința jubiliară a M.A.N. consacrată sărbătorii semicentenarului unirii Transilvaniei cu România*, 29 nov. 1968, Broșură, p. II.

² Sextil Pușcariu, *Douăzeci scrisori ale lui Moise Groza din războiul de la 1877*, București, 1927, p. 231—232.

Materialele documentare se referă la cel mai semnificativ capitol din viața lui Moise Groza — perioada participării sale la luptele pentru cucerirea redutelor de la Plevna. Presa din țară și din străinătate au remarcat faptele sale de vitejie de la reduta Grivița I, pe care însuși a descoperit-o. A fost eroul luptelor de la 27 și 30 august, 6 septembrie și 7 octombrie 1877 de la Grivița II³. A condus 12 atacuri, câștigându-și numele de „stilpul Diviziei a IV-a”. Sînt redat pasaje din lucrarea lui G. Coșbuc; „Războiul nostru pentru neatîrnare” în care printre altele poetul sublinia: „... Turcii erau mulți și pătrunseră cu multă virtute și noi am fi pierdut reduta. Dar pe cînd eram mai strîmtorați s-auzică pe deal trîmbiți și ca din pămînt răsăriră dorobanții băcăoani, cu ieșenii și cu vasluienii cei ce bătuseră redanul alaltăieri. Era căpitanul Groza și cobora pe deal ca un vîrtej de vînt”⁴.

Sînt redat apoi în întregime documentele în care este menționat Moise Groza pe tot parcursul desfășurării războiului, la loc central fiind Ordinul de zi nr. 65 dat din Verbița la 10 septembrie 1877 de către generalul Al. Cernat, comandantul Armatei de operații prin care căpitanul Groza a fost citat pe armată pentru curajul și energia de care a dat dovadă în timpul atacului din 6 septembrie⁵.

Pentru ilustrarea calităților de comandant și a rolului important pe care l-a avut Moise Groza în organizarea și ducerea la îndeplinire a unor misiuni de luptă, pe alte panouri sînt redat Ordinele de zi Nr. 237 din 20 oct. 1877, cel din 23 oct. 1877, cel din 25 oct. 1877, etc⁶. Distingem din parcurgerea acestor ordine de luptă nu numai stilul clar, precis, specific unor asemenea documente dar și patriotismul și grija deosebită a șefului de stat major Groza pentru viața dorobanților și călărașilor — făuritorii independenței.

O mare parte a exponatelor o constituie fotocopiile după scrisorile trimise de pe front de către Moise Groza — foarte minuțioase și precise în descrierea evenimentelor, dar mai ales importante prin comentariile asupra faptelor la care a participat nemijlocit. Astfel într-o scrisoare adresată soției el sublinia: „Sînt foarte întrebunțat (n.n. solicitat) de la începutul campaniei și pînă acum, încît altul de-ar fi în pozițiunea mea s-ar fi mulțumit de mult... Eu însă din contră îmi vine a crede că nu fac destul și că țara care o iubesc așa de mult ar pretinde mai mult de la mine. Fiecare bun patriot arată numai a-și face datoria și aceasta este acum”⁷.

Planșele și fotocopiile, schițele și stampele de epocă datorate lui M. Können și Carol Pop de Szathmary au fost expuse în așa fel pentru a

³ *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, vol. VI, p. 151, vol. VII, p. 56, 57, 116.

⁴ George Coșbuc, *Războiul pentru neatîrnare povestit pe înțelesul tuturor București, 1899*, p. 177.

⁵ *Documente...*, vol. VI, p. 151.

⁶ *Documente...*, vol. VII, p. 56, 57, 570.

⁷ Fotocopiile au fost făcute după documentele deținute de Arhiva Mureșenilor, Brașov, Doc. Nr. 3762.

scoate în evidență realitatea istorică de necontestat și anume: cucerirea independenței României a fost realizată prin contribuția și jertfele de sînge ale armatei și poporului român. Se precizează numărul participanților români la război, sectoarele de front, jertfele soldaților români, raporturile cu armata rusă, participarea tuturor provinciilor românești la acțiunea de sprijinire a războiului etc.

După blocarea Plevnei armata română aștepta momentul capitulării lui Osman Pașa. Revelatoare este în această privință o scrisoare a lui Moise Groza care scria: „...cum vezi mă aflu cu întreaga Divizie a IV-a la gura Plevnei pe șoseaua Sofiei, unde ne-am întărit și așteptăm în fiecare zi ca jupînul Osman să ne dea o bună dimineața. Din parte-mi te asigur dragă, că cu tot ce s-a petrecut între noi o să-i răspundem astfel de amabil încît să fie uimit de politețea noastră.”⁸

O altă parte a expoziției cuprinde materiale reprezentînd aspecte din viața și activitatea eroului după terminarea războiului și pînă la moartea sa în 1919.

După război a fost ofițer de stat major și delegat al armatei române la delimitarea graniței României cu Austro-Ungaria în comisia internațională unde a adus servicii deosebite. În 1884 este locotenent colonel, în 1891 colonel, în 1899 comandant de brigadă, în 1900 general iar apoi general de divizie. Este viața și activitatea unui militar atașat problemelor și dorințelor patriei sale, cu ale cărei aspirații s-a contopit, apreciat de contemporani și prin cele 11 ordine și medalii obținute ca urmare a faptelor sale.

Reprezentative sînt documentele și fotografiile din timpul vizitei sale la Brașov în 1878, impresionante cele din timpul vizitei în comuna sa natală Obreja din Banat, unde îl întîlnim îmbrăcat în frumosul costum popular al obrejenilor — autoritățile austro-ungare interzicîndu-i purtarea uniformei armatei unei țări ce-și cîștigase recent neatinerea.

Expoziția mai cuprinde fotocopii după publicațiile vremii, românești și străine în care figura generalului Moise Groza a fost evocată în numeroase rînduri (Gazeta „Transilvaniei”, „Carpați”, etc). Sînt expuse fotocopii după lucrarea lui Sextil Pușcariu; „Douăzeci scrisori ale lui Moise Groza din războiul de la 1877” apărută în 1927, pasaje din textele conferințelor ținute la Ateneul Român din București de către generalul R. Rosetti și prof. univ. Sextil Pușcariu în care sînt evocate faptele de arme ale fostului grănicer bănățean.

Expoziția este un omagiu adus luptătorilor ridicați din rîndul poporului, care prin faptele lor eroice au contribuit la cucerirea independenței, la clădirea statului român modern, un omagiu adus unuia din fiii Banatului — țară românească care și-a adus din plin contribuția alături de celelalte provincii românești la edificarea României independente și libere. Este un îndemn așa cum sublinia Secretarul General al Partidului nostru „de a face totul pentru a asigura progresul neîntrerupt al țării,

⁸ Arhiva Mureșenilor, Brașov, Doc. Nr. 3775.

bunăstarea și fericirea întregului popor, să ne legăm de a face să strălucească tot mai puternic în lume gloria patriei noastre scumpe — România Socialistă”⁹.

PETRU BONA — LIVIU GROZA

DIE AUSSTELLUNG ZUM GEDENKEN AN „GENERAL MOISE GROZA“ —
DER HELD VON PLEVNA — 1877 —

(Zusammenfassung)

Die durch das Museum von Caransebeș, gelegentlich der hundertjährigen Feier der Erringung der Staatsunabhängigkeit Rumäniens, veranstaltete Ausstellung „Moise Groza“, besteht aus Photographien und Dokumenten welche Waffentaten des Banaters Moise Groza während des Krieges von 1877—1878 festhalten.

Die Ausstellung ist durch seine Thematik eine Huldigung welche den aus den Reihen der Volksmassen erhobenen Kämpfern, die durch ihre Tapferkeit bei der Erringung der Unabhängigkeit Rumäniens beigetragen haben, dargebracht wurde.

⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, Ed. Politică, București, 1968, vol. 2, p. 473.